

Nenad Cambi

Nekoliko novih akvizicija u zbirci Matijević

Nenad Cambi
HR, 21000 Split
Zoranićeva 4

U ovom se radu objavljuju i obrađuju četiri fragmenta koji pripadaju među najnovije akvizicije u zbirci Marka Matijevića iz Solina. Prvi fragment najvjerojatnije pripada stražnjoj strani antičkoga sarkofaga (moguća tema: neki od mitoloških lovova) iz doba oko godine 250./260., drugi je dosta oštećen ženski portret iz razdoblja oko sredine II. stoljeća, treći je fragment dio carskoga kipa u oklopu s pterigama i resama, po svoj prilici iz prve polovine I. stoljeća, a četvrti je mramorni ukrasni križ sa širokim žlijebom okomitoga kraka (VI. stoljeće?).

Ključne riječi: Salona, zbirka Matijević, novi fragmenti

UDK: 904(497.5 Solin)“652“

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 30. lipnja 2010.

Marko Matijević iz Solina prikupio je malo-pomalo relevantnu zbirku antikviteta koja nije nastala iz osobne samlerske strasti nego nakon marljivoga pregledavanja odbačenoga materijala s raznih graditeljskih iskopa. Zbirka Matijević je svojevrsno svjedočanstvo nedovoljnoga ili nemarnoga nadzora radova u arheološkim zonama. Zbirka se najvećim dijelom sastoji od antičkoga (rimskoga) materijala. Uglavnom je riječ o kamenim spomenicima, ponajvećma sepulkralnoga karaktera, iako ima i važnih kulturnih spomenika, a mnogo manje je sitnih predmeta.

Prikupljeni materijal iz zbirke najvećim je dijelom poznat jer je njezin katalog monografski objavljen.¹ Neki su spomenici doživljavali i naknadnu i dopunsku znanstvenu obradu nakon što su prvi put predstavljeni javnosti.² Ta činjenica nedvojbeno upozorava na vrijednost spašenoga materijala koji bi bio netragom nestao. Matijević je i poslije objave Kataloga još prikupljao spomenike, a ovdje će biti detaljnije obrađeno nekoliko fragmenata koji izgledaju neugledni, loše očuvani i fragmentarni, ali je njihova vrijednost ipak znatna i dobro je o njoj upoznati znanstvenu javnost.³

Dio plitkoga reljefa

Materijal: pentelički mramor

Dimenzije: sačuvana dužina 30 cm, sačuvana visina 18 cm, debljina 5,5 do 7,5 cm

Mjesto nalaza: gradilište Poslovno-prodajnog centra, smještenoga između samostana časnih sestara i nove zgrade gradske uprave u Solinu (na području krajnjega istočnog dijela Salone)

U plitkome reljefu sačuvan je prikaz dviju nogu od lista do bosih stopala okrenutih nadesno (sl. 1). Prema položaju nogu figura je bila prikazana u profilu (vjerojatno i one koje se nisu očuvale). Desna je noga oštećena po visini. Lijevo stopalo je potpuno na zemlji, a desno je oslovnjeno na prste s podignutom petom. Takav položaj ukazuje da je figura bila u pokretu s neznatnim razmakom nogu, najvjerojatnije u hodu. Obris je ocrtan dubokim i razmjerno širokim kanalom izrađenim svrdlom. Tragovi brzotirajućega svrdla dobro se zapažaju u kanalu. Ovaj fragment bi se mogao uzeti kao školski primjer svrdlanja i putovanja alatke prema naprijed po obrisu likova (koplje s kovanim željeznim vrhom). Zapaža se različit intenzitet pritiskanja vrha na površinu mramora, što rezultira nejednako dubokim kanalom. Desno od nogu zapaža se

1 Svakako najvažnija publikacija je D. Maršić - M. Matijević 2000.

2 N. Cambi 2007; N. Cambi 2008. Dva fragmenta sam uvrstio u zbirku portreta. Usp. N. Cambi 2000a, str. 72, bilj. 520; str. 72, bilj. 522; tab. 152 i 153, br. 112 i 113. Usp. isto tako N. Cambi 2005, str. 128, sl. 190. Neke od fragmenata lokalne produkcije sarkofaga uzeo sam u raspravu prigodom obrade sakofaga lokalne produkcije. Usp. N. Cambi 2010, str. 107-108, kat. br. 53, 54, 55, 56, tab. XXXII, 2, 3; XXXIII, 1, 2.

3 Zahvaljujem Marku Matijeviću što mi je ponudio da obradim ova četiri fragmenta iz njegove zbirke.

Slika 1
Fragment atičkoga sarkofaga (snimio Jakov Teklić, 2010.)

još jedna, nešto plića svrdlana linija zavijena oblika. S obzirom na nedostatnost očuvanoga dijela teško je reći što je tu bilo prikazano, ali najvjerojatnije pripada završetku viseće hlamide susjedne, nedostajuće figure.

Nema nikakve dvojbe da je riječ o fragmentu jedne od tzv. nenaglašenih strana sanduka atičkoga sarkofaga, po svoj prilici stražnje. Na pripadnost atičkoj skupini sarkofaga upućuje pentelički mramor i način izrade obrisa figure pomoću svrdlanoga kanala. Očito je također da likovi nisu bili gusto poredani. Rijetki su atički sarkofazi kojima je toliko plitak reljef, bez obzira na nenaglašenost strane.⁴

Samo kao mogućnost može se kazati da bi scena prikazivala niz lovaca, sudionika nekoga mitološkog lova (Hipolit ili Meleagar) koji se odmaraju, pripremaju se ili se vraćaju iz lova.⁵ Nedvojbeno je da ovakav oblik prikazivanja figura pripada samome kraju atičke produkcije općenito, a to znači negdje oko godine 250./260. kad se uglav-

nom prestaju javljati mitološki motivi poput Ahila, Hipolita, Meleagra.⁶ Popularnost mitoloških sarkofaga u rimskome svijetu pokazuje da su imali simboličko značenje koje se ne smije svoditi na jednostavnu ravan transpozicije stvarnosti u mitološki, također smrtni svijet.⁷ Čovjek se mitom se približava božanskoj sferi.

Atički sarkofazi su bili iznimno dobro zastupljeni u Dalmaciji, osobito u Salonu.⁸

Oštećeni ženski portret

Materijal: vapnenac

Dimenzije: visina 15 cm, širina 13 cm, debljina 12 cm

Mjesto nalaza: Grudine (istočni dio grada, zapadno od Ulice Stjepana Radića)

Ženska je glava potpuno izlizana (sl. 2-5). Sačuvani su jedva zamjetni tragovi oba oka i usana. Kosa je bila na čelu razdijeljena i poput vijenca oko glave preko ušiju svi-

4 Nešto manje, ali ipak slično plosnati reljef pokazuje stražnje strana atičkoga sarkofaga iz Taragone. Usp. S. Rogge 1995, str. 156-157, kat. 68, tab. 108, 3.

5 Usp. S. Rogge 1995, tab. 82, 2 (kat. br. 56), tab. 90, 1, 2; G. Koch 1975, tab. 139, kat. br. 178.

6 Usp. G. Koch - H. Sichtermann 1982, str. 456-460.

7 O tome usp. P. Zanker - B. C. Ewald 2004, str. 39-61.

8 N. Cambi 1988. U katalogu je navedeno ukupno 109 cijelih ili više ili manje fragmentiranih primjeraka. Poslije su novi nalazi uvećavali tu brojku. Među njima najvažniji je izvanredni sarkofag nađen na zapadnoj salonitanskoj nekropoli prigodom izgradnje solinske zaobilaznice te sarkofag iz crkve sv. Nikole u Trogiru. Usp. N. Cambi 1993, str. 77 i d., tab. 29-35. Nalaz toga sarkofaga prvenstveno je kvalitetni dobitak. O novim atičkim fragmentima usp. i bilj. 1 te N. Cambi 2000b, str. 67-70, tab. 15, 1-2. Jedan neobičan tip za istočnu obalu Jadrana pojavio se i u Istri, usp. N. Cambi 2009, 305-308, sl. 1, 2. U Arheološkom muzeju ima još neobjavljenih framenata koje tek treba proučiti. Nedavno je, prigodom izgradnje mosta u Ulici Franje Tuđmana u Solinu (centar), nađen i izvanredni cijeli sanduk s prikazom erotskoga komosa. Međutim, to je zanimljiva imitacija atičkoga motiva ne samo u ikonografskom nego i u umjetničkom pogledu. Tako se broj fragmenata povećao i sada ih ima između 120 i 130.

Slika 2
Ženski portret (pravo)

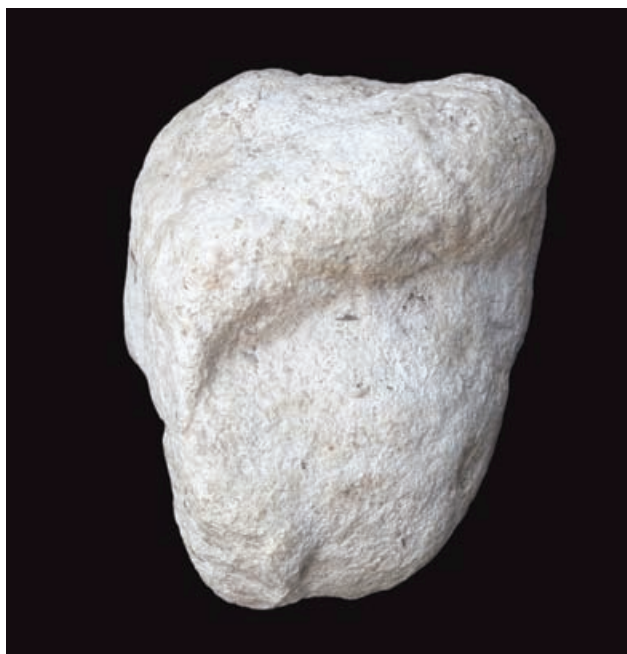
jena prema straga gdje su se mase kose križale i ispreplele i savile u kolut po sredini glave. Glava je lagano nagnuta na lijevu stranu (prema ramenu koje nije očuvano). Sačuvan je samo početak vrata. Stražnja je strana glave dosta

Slika 3
Ženski portret (lijevi profil)

oštećena, ali je ipak vidljiva. Dimenzije portreta pokazuju da je glava nešto manja od prirodne veličine.

Da bi se ovaj portret je odvojio od okolnoga materijala i prepoznao uistinu je trebalo dobro otvoriti oči.

Slika 4
Ženski portret (desni profil)

Slika 5
Ženski portret (otraga) (snimio Jakov Teklić, 2010.)

O karakteristikama ovoga portreta zbog njegova stanja očuvanosti teško je govoriti. U očima se naziru izrađene šarenice, što bi upućivalo na vrijeme od II. stoljeća nadalje. Za karakterizaciju je mnogo važnija ženska frizura, ali je pitanje može li je se dobro odčitati. Čini se da se najbliže paralele javljaju u doba Faustine Starije. Portret bi se prema frizuri mogao usporediti sa ženskim glavama br. 14 i 15 iz Kapitolskih muzeja, osobito u načinu kako su strane kose vezane i bačene na tjeme. Navedene analogije češljanja pripisuju se upravo spomenutoj carici⁹ i pripadaju ranijoj fazi antoninske dinastije, u doba dok je žena Antonina Pija još živa. Ako je uistinu takvo odčitavanje izgleda frizure salonitanske žene ispravno, tada bi se izradba novoga salonitanskog portreta trebala staviti u doba oko godine 150. O eventualnoj atribuciji u ovakvom stanju očuvanosti nije moguće govoriti.

Mali ulomak carskoga kipa u oklopu

Materijal: mramor

Dimenzije: visina 21 cm, širina 22 cm, debljina 12 cm

Mjesto nalaza: odlagalište građevinskoga otpada u Radićevoj ulici nakon radova na kanalizaciji u Zvonimiro-

voj ulici (u blizini istočnoga trakta salonitanskih fortifikacija) godine 1992.

Fragment pripada donjem dijelu kipa rimskog cara odsječenoga po horizontalnoj veni (sl. 6). Sačuvala su četiri vertikalne trake (kožne pterige) kojima završava torzo oklopa. Očito je da trake nisu iste dužine, što također nije neuobičajeno. Te se trake međusobno neznatno prekrivaju da među njima ne bi ostala šupljina i lošija zaštita tijela. Na svakoj od pteriga vise dvije do tri spiralne rese (vuneni ili tkani ukrasi), kao što je to uobičajeno. Dok pterige imaju funkciju zaštite, rese su ukrasnoga karaktera. Ispod resa se vidi tkanina koja pripada kraju kratke tunike na koju je bio navučen oklop.¹⁰

Nema nikakve dvojbe da je fragment, iako malen, pripadao carskom kipu. Pomalo shematska izvedba pteriga i resa upućuje na to da je pripadao stražnjoj strani kipa. Naime, naprijed su pterige kod kvalitetnijih primjeraka prikazane zavijene i dinamički pokrenute pri carevu pokretu (*contra posto*),¹¹ dok su straga uvijek ravne i shematizirane.¹² Kipovi careva u oklopu bili su u provincijama veoma česti u hramovima podignutim u čast rimskih vladara. Taj ikonografski oblik počasnoga kipa bio je namijenjen ca-

Slika 6

Fragment carskoga kipa u oklopu (snimio Jakov Teklić, 2010.)

9 K. Fittschen - P. Zanker 1983, str. 15, 16, br. 14, 15, tab. 17, 18; 18, 19.

10 Te elemente usp. na kipovima K. Stemmer 1978, str. 10, 15, tab. 2, 1 te na brojnim drugim primjerima.

11 Usp. veoma živu dinamiku na fragmentu iz Dresdenu, K. Stemmer 1978, str. 78, VII 6, tab. 51, 5.

12 Usp. već spomenuti kip iz Chercela, K. Stemmer 1978, str. 10, 15, tab. 2, 1.

revima koji su se istakli svojim osobnim vojničkim uspjesima ili pod njihovim auspicijama. Kipovi vojskovođa u ovakvim paradnim oklopima već su bili poznati Grcima,¹³ iako Plinije Stariji takav oblik kipova karakterizira kao rimski običaj (XXXIV, 18): *Graeca res nihil velare, at contra Romana ac militaris thoraces addere*. Ova poznata konstatacija je, naravno, u suprotnosti s činjenicom da su i Grci prikazivali vojskovođe odjevene u vojničku opremu, ali je grčkom duhu bliža herojska nagost, dok je rimski običaj bio skloniji paradnoj karakterizaciji u kojoj nošnja ima svoje mjesto pri definiranju lika.

Fragment u zbirci Matijević ne pripada poznatom saloničkom kipu cara u oklopu koji je nedavno prodan na aukciji u New Yorku (Sotheby's) za goleme novce.¹⁴ Naime, riječ je o fragmentu tijela kipa (bez glave, ruku i nogu), ali su zato svi ostali dijelovi oklopa i ruba pteriga više nego dobro očuvani.¹⁵ Stoga je evidentno da su u Saloni postojala barem dva kipa rimskih careva u oklopu. Točnije mjesto nalaza nedavno prodanoga saloničanskog kipa, koji se nalazio u privatnoj zbirci u Grazu, nije pouzdano utvrđeno.¹⁶ Prema analogijama svetišta u čast careva u provincijama su bivala smještena na forumu, pa je to po svoj prilici bio slučaj i u Saloni. Što se tiče novoga fragmenta statue u oklopu, iako je poznato mjesto nalaza (Zvonimirova ulica u Solinu), na samom istočnom rubu grada, to nije pouzdana indicija da je upravo tu izvorno bila i podignuta carska statua. Fragment je toliko mali da je kao građevinski materijal mogao biti prenesen s nekoga drugog mjesta.¹⁷

Carskih torza u oklopu našlo se i u nekim drugim gradovima u rimskoj Dalmaciji: Issi,¹⁸ Naroni¹⁹ i dakako Saloni.²⁰ Među brojnim carskim kipovima nađenim u Aenoni nema (barem nisu identificirane) statue u oklopu.²¹

Iako je pojedinačnih carskih kipova moglo biti na različitim mjestima, svetišta (*augustea*) su se u provincija-

ma gradila kao izraz lojalnosti carskome Rimu i najčešće postavljala na forumima, gdje je bio usredotočen gradski javni život. Za carski kult brinuo se kolegij augustala koji su potjecali iz oslobođeničkih redova. Kod nas su zajamčene rane carske skupine postojale u najvažnijim gradovima (Pula, Nezakcij, Crepsa, Apsorus, Aenona, Jader, Scardona, Salona, Issa, Oneum, Naronna, Epidaurum).²² Najveći broj carskih svetišta u Dalmaciji nastao je u doba cara Tiberija i njegova namjesnika Publija Kornelija Dolabelle koji je bio provoditelj ideje o uspostavljanju većega broja takvih mjesta radi jačanja rimske carske vlasti u Dalmaciji. Kasnije se izvorni broj kipova povećavao. Nalaz carskoga kipa, međutim, ne znači i postojanje svetišta s nizom kipova, iako su se svuda obavljali određeni oblici kulta, pri-sega ili drugih vidova državnoga ili municipalnoga života.

Dio reljefa sa žlijebom

Materijal: mramor

Dimenzije: visina 18 cm, širina 15 cm, debljina 3,5 cm

Mjesto nalaza: istočni dio Grudina (istočni dio Salone), zapadno uz Ulicu Stjepana Radića 11, 2008.

Sačuvan je ulomak mramorne ploče u izvornoj širini (sl. 7). Na njemu je uklesan donji ili gornji dio okomite haste križa, visine 13 cm. Hasta završava trokutastim proširenjem.

Ovakvi su križevi veoma brojni u Saloni.²³ Oni su se svrstavali u dvije kategorije crkvenih arhitektonskih elemenata. Jedna je stupići oltarne pregrade,²⁴ a druga prozorski stupići koji dijele otvor na dva dijela (bifore). Na ovom potonjem elementu križevi su obično i na impostu također urezani na isti način.²⁵ Prozorski stupići nemaju žlijeb jer su se tranzene,²⁶ ako ih je uopće bilo, nalazile pozadi stupića. S druge strane stupići oltarne pregrade redovno imaju utor u koji se ulaže izbočeni dio pluteja namijenjen uglavljivanju.²⁷ Karakteristike stupića su slične, samo

13 Usp. K. Stemmer 1978, str. 126, 149.

14 Sotheby's Catalogues, Egyptian, Classical and Western Asiatic Antiquities, New York, 11. 06. 2010., br. 37.

15 Usp. E. Pochmarsky 2009, str. 103-114, sl. 1-10.

16 Usp. E. Pochmarsky 2009, str. 103.

17 Kipovi rimskih careva postavljali su se na različitim mjestima. Nije im, naime, bilo striktno određeno mjesto, što potvrđuju povijesni izvori. Usp. T. Pekáry 1985, str. 42-65. Usp. također i D. Boschung 2002, Kap. I-VI.

18 B. Gabričević 1968, str. 57-58, tab. 10. Identifikacija na temelju spisa A. Matijaševića Karamanea. N. Cambi 2005, str. 29-30, sl. 31.

19 E. Marin - M. Vickers 2004, str. 130-159, br. 17 i br. 13, sa slikama. Prigodom istraživanja na naroničkom forumu i sâm sam godine 1976. našao mali fragment carskoga kipa s pterigama.

20 Usp. bilj. 15 te spomenik br. 3.

21 Usp. M. Kolega 1989, str. 159-199, tab. I-XXI. O ninskoj skupini usp. i D. Boschung 2002, str. 61-62.

22 Usp. N. Cambi 1998, str. 45-61.

23 Usp. N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. IX, X.

24 N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. LXIX.

25 Usp. N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. XVI, 1, XVII 1, 2.

26 Usp. N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. IX, (pogledaj bočne strane bez utora).

27 Usp. N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. LXIX, kat. br. IX. a. 27.

Slika 7
Fragment križa (snimio Jakov Teklić, 2010.)

su oni oltarne pregrade veći i robustniji. Križevi su obično neduboko uparani, poput uskoga žlijeba, u prednju stranu površine spomenika. Ima i križeva koji imaju trokutasti žlijeb koji je, iako jednostavan, složeniji po svome klesarskom postupku jer se prije svega udubljuje žlijeb, a zatim se strane ureza koso priklesavaju. Postoji, međutim, i pravokutni, razmjerno široki žlijeb koji se dobija snižavanjem površine dlijetom sa širokim vrhom. Svi križevi iz Salone, a i iz Dalmacije koji slijede salonitansku klesarsku praksu, imaju trokutasto proširene krajeve svih krakova te veoma često i »oko« na spoju verikalnoga i dvaju horizontalnih krakova. Njihov kratki vodoravni krak posljedica je nedovoljnoga prostora jer su stupići uski. Primjerci sa širokim žlijebom su po svoj prilici imali umetnuti uložak od metala, najvjerojatnije od bronce, koji je davao koloristički efekt, odnosno veću dekorativnost kršćanskoga simbola. Metalni uložak morao je točno odgovarati žlijebu tako da paše i sigurno stoji u rupi, bez zakivanja za pozadinu.²⁸

Međutim, posebnost fragmenta iz zbirke Matijević je u tome što je on izrazito plosnat (debljina je tek 3,5 cm) pa evidentno nije imao funkciju nosača kao što je to bilo slučaj kod drugih arhitektonskih elemenata s križevima. S druge strane, dok su svi spomenuti stupići/pilastri izrađe-

ni isključivo od vapnenca, ovaj je od mramora. Očito je da nije imao nosivu nego ukrasnu funkciju. I u tome se sastoji posebnost ovoga fragmenta iz čega proizilazi i nesigurnost glede njegove funkcije. Ploča s križem mogla je biti umetnuta kao neka vrsta intarzije u zid ili u neku drugu ravnu plohu, recimo prezbiterija ili kojega drugog važnijeg dijela neke bolje ukrašene salonitanske crkve.

Fragment je iznimno važan jer do sada sličan nije zabilježen u golemom repertoaru arhitektonskih ili ukrasnih elemenata podrijetlom iz salonitanskih kulturnih objekata. Ovaj križ je nađen u Grudinama, u istočnom dijelu grada, što je indicija da se tu nalazila neka do sada nepoznata sakralna građevina. Datacija ovoga fragmenta teško će biti ranija od VI. stoljeća, iako za to nema čvrstih dokaza, osim što je velik broj križeva upravo iz toga razdoblja. Nažalost, nema mnogo mogućnosti da se ovakvi elementi datiraju na temelju stilskih elemenata jer su se oni, ako i potječu iz nekih ranijih građevina, mogli mijenjati u skladu sa stilskim promjenama elemenata crkvene unutrašnjosti. Čini se da ti oblici križeva traju dugo, a da su nešto kasniji oni koji nisu urezani nego neznatno plastični. Taj problem do sada nije temeljito proučen unatoč specijalističkim studijama od kojih su neke citirane i u ovom radu.

28 Slično proširen žlijeb križa zapaža se na pilastru koji je nosio pregradu iz salonitanske biskupske palače s natpisom *Scs Vincentius* (uz sami gornji rub). Usp. N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994, tab. LXIX, kat br. IX.a.27.

Literatura

- D. Boschung 2002 Dietrich Boschung, *Gens Augusta. Untersuchungen zu Aufstellung, Wirkung und Bedeutung der Statuengruppen des julisch-claudischen Kaiserrhauses*, Mainz 2002.
- N. Cambi 1988 Nenad Cambi, *Atički sarkofazi na istočnoj obali Jadrana*, Split 1988.
- N. Cambi 1993 N. Cambi, *New Attic Sarcophagi from Dalmatia*, Grabeskunst der römischen Kaiserzeit, Mainz 1993, 77-90.
- N. Cambi 1998 Nenad Cambi, *Skupine carskih kipova u rimskoj provinciji Dalmaciji*, *Histria Antiqua* 4, Pula 1998, 45-61.
- N. Cambi 2000a Nenad Cambi, *Imago animi*, Split 2000.
- N. Cambi 2000b N. Cambi, *A Strange Sarcophagus Fragment in the Archaeological Museum Split*, *Munus. Festschrift für Hans Wiegartz*, Münster 2000, 67-70.
- N. Cambi 2005 Nenad Cambi, *Kiparstvo rimske Dalmacije*, Split 2005.
- N. Cambi 2007 Nenad Cambi, *Neue attische Sarkophag - Fragmente aus Dalmatien*, Akten des Symposiums des Sarkophag - Corpus 2001, Marburg, 2. - 7. Juli 2001, Sarkophag - Studien Band 3, Mainz 2007, 165-171.
- N. Cambi 2008 Nenad Cambi, *Atički sarkofazi u zbirci Matijević*, *Tusculum* 1, Solin 2008, 61-67.
- N. Cambi 2009 Nenad Cambi, *Fragmenti atičkog sarkofaga iz Pule*, *Histria Antiqua* 18/1. In honorem ad quadragesimum anniversarium Vesnae Girardi Jurkić dicata, Pula 2009, 305-308.
- N. Cambi 2010 Nenad Cambi, *Sarkofazi lokalne produkcije u rimskoj Dalmaciji*, Split 2010.
- N. Duval - E. Marin - C. Metzger 1994 Noel Duval - Emilio Marin - Catherine Metzger (uredili), *Salona I. Sculpture architecturale. Catalogue de la sculpture architecturale paléochrétienne de Salone. Recherches archéologiques franco-croates*, Rome - Split 1994.
- K. Fittschen - P. Zanker 1983 Klaus Fittschen - Paul Zanker, *Katalog der römischen Porträts in den Capitolinischen Museen und anderen kommunalen Sammlungen der Stadt Rom. Bd III Kaiserinnen und Prinzessinnenbilnisse Frauenporträts*, Mainz 1983.
- B. Gabričević 1968 Branimir Gabričević, *Antički spomenici otoka Visa*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 17, Split 1968, 5-60.
- G. Koch 1975 Guntram Koch, *Die mythologischen Sarkophage. 6 Teil. Meleager*, Berlin 1975.
- G. Koch - H. Sichtermann 1982 Guntram Koch - Hellmut Sichtermann, *Römische Sarkophage*, München 1982.
- M. Kolega 1989 Marija Kolega, *Rimska portretna plastika iz zbirke Danieli u Arheološkom muzeju u Zadru*, *Diadora* 11, Zadar 1989, 159-222.
- E. Marin - M. Vickers 2004 Emilio Marin - Michael Vickers (uredili), *The Rise and Fall of an Imperial Shrine. Roman Sculpture from the Augusteum at Narona*, Split 2004.

- D. Maršić - M. Matijević 2000 Dražen Maršić - Marko Matijević, *Varia Salonitana. Arheološka zbirka Marka Matijevića u Solinu*, Solin 2000.
- T. Pekáry 1985 Thomas Pekáry, *Das römische Kaiserbildnis in Staat, Kult und Gesellschaft, dargestellt anhand der Schriftquellen*, Berlin 1985.
- E. Pochmarsky 2009 Erwin Pochmarsky, *Der Torso einer Panzerstatue aus Salona in Grazer Privatbesitz*, *Histria Antiqua* 18/2. In honorem ad quadragesimum anniversarium Vesnae Girardi Jurkić dicata, Pula 2009, 103-114.
- S. Rogge 1995 Sabine Rogge, *Die attischen Sarkophage. Erster Faszikel Achill und Hippolytos IX, 1*, Berlin 1995.
- K. Stemmer 1978 Klaus Stemmer, *Untersuchungen zur Typologie, Chronologie und Ikonographie der Panzerstatuen*, Berlin 1978.
- P. Zanker - B. C. Ewald 2004 Paul Zanker - Björn Christian Ewald, *Mit Mythen leben. Die Bilderwelt der römischen Sarkophage*, München 2004.

Summary

Nenad Cambi

Some New Acquisitions in the Matijević Collection

Key words: Salona, Matijević Collection, new fragments

Marko Matijević of Solin, the initiator and editor of the *Tusculum* journal, has collected a relevant collection of antiquities, not from a personal collecting passion, but by diligent sieving the earth dumped from various construction sites.

The first fragment (Figure 1) undoubtedly belongs to one of the so called unaccentuated sides, most probably the back one, of an Attic sarcophagus made of Pentelic marble. Its Attic origin is indicated by the Pentelic marble and the way in which the figure outlines are shaped with bored canals. The position of the legs shows the figure was not depicted in a dynamic movement, but walking with just a small space between the feet. It is further evident the relief did not show many figures. Attic sarcophagi with such a low relief are rare. The theme was most probably hunting, belonging to the late Attic production (about the years 250-260).

The second fragment (Figures 2-5) is a damaged female portrait made in limestone. Because of the degree of preservation of the portrait, it is hard to comment its characteristics. For its dating important is the woman's hair, however, it is dubious whether it can be properly read. The closest parallels appear at the time of Faustina the Elder. By the hair style, the portrait can be compared with the female heads in the Capitoline Museum, Nos. 14 and 15, especially about the way the hair is tied and collected on the top of the head, similar to the hair style of this empress. This is a private portrait that follows the fashion of the time.

The third fragment (Figure 6) belongs to the lower part of a Roman emperor's statue. Preserved are four vertical stripes (leather pteriges), ending the torso of the armour. The fragment belonged to an armoured emperor statue, of the type that existed in Salona, such as, for instance, the statue in a private collection in Graz, recently sold at an auction in New York.

The fourth fragment (Figure 7) is a part of a cross relief. Crosses cut in stone are numerous in Salona. Most often they are found in two types of architectural elements of church furnishings: the altar screen colonnettes, and the colonnettes dividing window openings into two lights. In the latter case, there are always narrow impostes, again with crosses cut in the same way. Window columns have no grooves since the transennas, if any, were behind. Altar screen colonnettes, on the other hand, always have grooves to receive the protruding parts of the plutei. The fragment is probably a decorative element, rather than a pilaster (it is just 3.5 cm thick) built in a church wall (near the altar?). The decoration indicates a cult structure (still unknown) to have existed in the eastern part of Salona. It is dated to the 6th century (?).